

METODE RADA U PODRUČJU EDUKACIJE, SPORTA I SPORTSKE REKREACIJE

1. UVOD

U svijetu oduvijek postoji potreba spontanog ili svjesnog izučavanja metoda ili načina na koji se treba odvijati neka ljudska djelatnost da bi se postigao očekivani rezultat.

S razvojem čovječanstva stjecala su se vrlo bogata iskustva, a onda se u taj proces uplela i znanost sa svojim dokazima, da bi se došlo do određenih pravila koja su ukazivala na pojavu grešaka određenih operacija u ostvarivanju ciljeva neke djelatnosti. Sva vrlo bogata iskustva i brojne znanstvene spoznaje već duže vrijeme potvrđuju da uz brojne čimbenike o kojima ovisi uspjeh treba nužno poštivati i zakonitosti po kojima se mora odvijati neki postupak. To zbog notorne činjenice što način na koji se provodi neka djelatnost može rezultirati uspjehom, ali jednako može upropastiti inače dobro smišljen plan i program rada. Uspjeh ovisi o znanstveno utemeljenim ciljevima neke djelatnosti, dobro smišljenom planu i programu rada, znalačkom definiranju sadržaja i volumenu opterećenja, ali zasigurno i o metodama rada što je tema ovogodišnje Škole.

Tvrdili smo, ne bez razloga, da je način na koji se provodi neka djelatnost nezaobilazan čimbenik kojega treba unaprijed definirati, predvidjeti i to tako da maksimalno odgovara individualnim obilježjima subjekta i poznatim ciljevima koji se žele ostvariti nekom djelatnošću. Koliko god, dakle, metode rada bile univerzalne i uvijek prisutne, one se nikada ne bi smjele smatrati jednakim za sve subjekte, Vjerojatno je da ova zakonitost vrijedi općenito za najveći broj ljudskih djelatnosti, pa i za područje kineziologije. To iz razloga što nisu ni inicijalna stanja različitih subjekata ista, što ljudi pripadaju različitim ciljevima zbog svojih strukturalnih razlika u osobinama i sposobnostima, što sve skupa nalaže neophodnost znalačkog izbora metoda rada koje će odgovarati u danom trenutku za neki subjekt i to jednako u svim područjima primijenjene kineziologije, od edukacije i sporta, preko sportske rekreacije do kineziterapije.

Svrha ovog rada nije i niti može biti kompletna razrada problematike vezane uz metode rada. Naprotiv, na temelju postignuća kineziologije kao supstratne znanosti i znanstvenih dostignuća kineziološke metodike bit će pokazan potpuno novi, do sada u kineziološkoj teoriji nezabilježen pristup, kineziološki koncept metoda rada, ili točnije, kinezioloških modela koje imaju za cilj utvrditi načela na osnovi kojih bi trebalo provoditi dalja istraživanja u području metoda rada i istodobno unapređivati spoznaje o metodama rada u edukaciji, sportu i sportskoj rekreaciji.

2. KINEZIOLOŠKI KONCEPT METODA RADA

U svakom području ljudske djelatnosti postoji odgovarajući koncept ili model na kojemu su utemeljeni načini provođenja nekog sadržaja, pa tako i u kineziologiji. U našoj znanosti postoji već dobro poznati hijerarhijski uređen niz čimbenika koji utječu na rezultate neke djelatnosti. Da podsjetimo, riječ je o hijerarhijski uređenom nizu čimbenika što znači da svi čimbenici upravljanog procesa vježbanja imaju zakoniti slijed, a s druge strane svi čimbenici tog procesa su međuzavisni. To znači izostane li i jedan od osam čimbenika, upravljani proces vježbanja ne funkcionira, niti može biti znanstveno utemeljen. Riječ je o procedurama:

1. utvrđivanja cilja procesa,
2. utvrđivanja stanja subjekta za kojeg se pravi program,

3. definiranja faktora ograničenja - endogenih i egzogenih (što spada u procedure planiranja)
4. izbor i distribucije sadržaja vježbanja,
5. izbor volumena rada,
6. metoda rada,
7. kontrole efekata vježbanja,
8. analize finalnih produkata vježbanja ili rada

U sklopu navedenih čimbenika upravljanog procesa, metode ili načini rada treći su presudni čimbenik programiranja procesa vježbanja.

Uvažavajući opće zakonitosti programiranja nekog rada, a osobito programiranja opterećenja čini se sasvim opravdanim inauguirati stav da se metode rada u kineziologiji mogu svesti na dvije opće grupe od kojih se jedna odnosi na:

- a) metode rada u kojih je pretežiti cilj informatički
- b) metode rada u kojih je pretežiti cilj energetske.

Ili jednostavno, riječ je o metodama informatičke komponente i metodama energetske komponente.

S obzirom na ciljeve koji se žele ostvariti u navedene dvije skupine metoda može se govoriti o dvije metode u okviru metoda informatičke komponente i dvije metode u okviru skupine energetske metode. Tako se u okviru metoda informatičke komponente može govoriti o:

1. metodama obrazovanja i
2. metodama odgoja.

U okviru metoda energetske komponente može se govoriti o

1. metodama za transformacije osoba i sposobnosti i o
2. metodama za unapređivanje zdravlja.

Ovo nije mjesto, niti vrijeme za detaljniju razradu navedenog kineziološkog koncepta metoda rada, već prije svega za njegovu verifikaciju i na ovom znanstveno-stručnom skupu. Međutim, kao uvod u raspravu o ponuđenom modelu, poželjno je ukazati na nekoliko osnovnih postavki na kojima je ovaj kineziološki koncept utemeljen.

Jedna od karakteristika predloženog koncepta vidljiva je već na prvoj razini shematskog prikaza. Rijetke su ljudske djelatnosti (posebno one u području školstva), koje bi imale potrebu za ovakvom složenom strukturom metoda. Analizom je moguće vidjeti da se kineziološko područje rada ne iscrpljuje samo na informatičkoj komponenti, ili naprosto u davanju znanja, odnosno samo na usvajanju znanja. Naprotiv, riječ je o značajnom udjelu energetske komponente, pa i metoda rada u okviru te komponente, što već samo po sebi ukazuje na složenost rada u našem području, veliku odgovornost, ali i na vrijednosti koje ima naša djelatnost. Naime, naša djelatnost se ne iscrpljuje samo u pasivnom usvajanju nekih znanja, već i u aktivnom sudioništvu svakog čovjeka u njoj, ako želi usvojiti neko motoričko znanje, a pogotovo ako želi formirati određene osobine i sposobnosti i unaprijediti zdravlje. Od velike je važnosti, kao uvod u ovu raspravu, suglasiti se s činjenicom da se ni posao kineziologa, niti uloga kineziologije ne može svesti samo na informatičku ili samo na energetske komponente, već istodobno na jednu i drugu komponentu s pripadajućim podgrupama, pa otuda i nužnost izobrazbe budućih kadrova u tom pravcu.

U okviru predloženog koncepta nužno je imati i jasan odnos prema prijedlogu da se metode informatičke komponente mogu podijeliti na metode rada čiji je pretežiti cilj obrazovanje i metode rada kojih je pretežiti cilj odgoj. U svezi s tim trebalo bi utvrditi: imaju li metode obrazovanja i metode odgoja relativno samosvojnu egzistenciju u okviru metoda

informatičke komponente. Odgovor je potvrđan: da, imaju! To iz razloga što se nepobitno može dokazati da svaki proces obrazovanja ne mora nužno sadržavati i odgojne ciljeve, i obrnuto, da se odgojem obavežno i obrazuje. Ta dva procesa nisu potpuno djeljiva, to jest usvajanje obrazovnih informacija u mnogo slučajeva zahtijeva da se u okviru metoda informatičke komponente govori ne samo o metodama obrazovanja, nego i o metodama odgoja. Od velike je važnosti na ovom mjestu ukazati i na prisutnu dilemu: zbog čega su metode odgoja svrstane u skupinu metoda informatičke komponente. Odgovor je prilično jednostavan, riječ je zapravo o činjenici što odgoj nije ništa drugo nego proces usvajanja i određenih stavova (do kojih se došlo iskustvom ili znanstvenim dokazima), kao elemenata vrijednosne orijentacije pojedinca, odnosno stavova kao elemenata modela nečijeg ponašanja. Ovog trena iluzorno je upuštati se u raspravu o načinima formiranja motoričkih znanja od djetinjstva do odrasle dobi ili s obzirom na različite kineziološke djelatnosti, kao što je iluzorno upuštati se u sve moguće načine na kojima bi morao biti utemeljen proces odgoja, jer bi to iziskivalo dužu raspravu od ove koja je moguća u okviru Škole.

Što se tiče skupina metoda rada gdje je pretežiti cilj energetska komponenta iz shematskog prikaza vidljivo je da je riječ o metodama za transformaciju osobina i sposobnosti i metodama za unapređivanje zdravlja. Ova skupina metoda od velike je važnosti u svim područjima primijenjene kineziologije. Bez njih je teško očekivati ostvarivanje

1. cilja i zadaća tjelesne i zdravstvene kulture, sportskog rezultata, postignuća u sportsko-rekreativnom vježbanju, a što je još važnije i
2. unapređivanje zdravlja ljudi. Upravo zbog toga pažnja kineziologa i naš rad moraju nužno uvijek predvidjeti i realizirati ova dva međuzavisna cilja.

Nema sumnje da metode za transformaciju ljudskih osobina i sposobnosti i unapređivanje ljudskog zdravlja vježbanjem, nisu isto što i metode informatičke komponente. Naime, niti se transformacijom osobina i sposobnosti može npr. postići vrhunski rezultat bez optimalne razine motoričkih znanja, niti se može usvajanje motoričkih znanja postići bez optimalnog razvoja osobina i sposobnosti. Naprosto je riječ o činjenici da je transformacija osobina i sposobnosti drugačije metodički komponiran rad od metodičkog rada na usvajanju motoričkih znanja. To su dva relativno samostalna procesa, kod kojih vrijedi pravilo da ne znači da će čovjek promijeniti osobine i sposobnosti do zadovoljavajućih razina ako nešto uči, niti će naučiti neku strukturu motoričkih informacija ako razvije osobine i sposobnosti.

U svakom slučaju naša nastojanja moraju biti usmjerena k afirmaciji navedene četiri skupine metoda rada, što iziskuje dodatne napore na podizanju razine znanja iz tog područja što će pridonijeti daljoj afirmaciji struke i stručnjaka. U to smo sigurni, pogotovo ako se slažemo da budućnost, pa i budućnost struke, nije ono što od nje očekujemo, već ono što od nje sami učinimo.

3. ZAKLJUČAK

Na temelju do sada izloženog može se zaključiti da ponuđena viđenja metoda rada nisu jedina, ali su sasvim sigurno važna za potpunije sagledavanje uloge metoda rada na području edukacije, sporta i sportske rekreacije, prvenstveno iz ovih razloga:

1. U ovom radu je predstavljen novi kineziološki model metoda rada koji omogućava da se na temelju prezentiranih načela provode daljnja istraživanja u području metoda rada, a s druge strane da se istodobno unapređuju spoznaje o metodama rada u području edukacije, sporta i sportske rekreacije.
2. Uvažavajući postignuća kineziologije, kao supstratne znanosti, te opće zakonitosti programiranja rada, inaugurirana je po prvi puta podjela metoda rada na dvije grupe i to:

- a) metode rada u kojih se pretežiti cilj informatički ili metode informatičke komponente
 - b) metode rada u kojih je pretežiti cilj energetske ili metode energetske komponente.
3. U okviru informatičke komponente razlikujemo:
- a) metode obrazovanja
 - b) metode odgoja

a u okviru energetske komponente razlikujemo

- a) metode za transformaciju osobina i sposobnosti
 - b) metode za unapređivanje zdravlja
4. S obzirom na to da se metode rada pojavljuju u svim oblicima i etapama vježbanja, kao i u svim područjima primijenjene kineziologije, držimo da upravo ovaj eminentni skup predstavlja i pravo mjesto i pravo vrijeme, ne samo za verifikaciju prezentiranog kineziološkog modela metoda, nego i za njegovu dalju afirmaciju.
5. Smatramo da ponuđena rješenja u izloženom kineziološkom konceptu metoda rada predstavljaju s jedne stran dobar «agregat» za dalja istraživanja metoda rada u području edukacije, sporta i sportske rekreacije, a s druge strane dobar «izazov» za pronalaženje novih rješenja vezanih uz primjenu metoda rada u našoj struci.
6. S obzirom na to da vrijeme uzima za budućnost samo ono najbolje, neka se 12. Ljetna škola kineziologa Hrvatske, uz ostalo, pamti i po ovom radu, koji je još jedan dokaz više da se nama, našoj znanosti i struci povijest nije dogodila, naprotiv, sami je stvaramo.

4. LITERATURA

1. Beiner, K.: Freizeit un Sport, Derendingen - Solothurm, Habegger, 1996.
2. Duffour, W.: Tendences medernes d'education physique en Europe, Bulletin FIEP, Vol. 60, br. 1-2, str. 3136, 1999.
3. Findak, V., D. Metikoš, M. Mraković, B. Neljak: Primijenjena kineziologija u školstvu, Hrvatski pedagoško-književni zbor, fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1996.
4. Findak, V., M. Mraković: Primijenjena kineziologija u sportskoj rekreaciji, Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatski savez sportske rekreacije «Sport za sve», Zagreb, 1998.
5. Findak, V.: Metodika tjelesne i zdravstvene kulture, Školska knjiga, Zagreb 2001.
6. Kleinemann, D. Sport als Medicin für jederman, Hippokrates Verlag, Stuttgart, 1999.
7. Kozlik, J.: Programove vyučeoani jako jedna z metoda efektivizace telovychovneho procesu, TPTV, Bratislava, 1996.
8. Lesourne, J.: Obrazovanje i društvo - izazovi 2000. godine, educa, Zagreb, 1998.
9. Mraković, M., V. Findak: Principi individualizacije sportske rekreacije. U zborniku: Programi sportske rekreacije u procesu rada i turizma, fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu, Rovinj, 1989, str. 161-197.
10. Mraković, M.: Uvod u sistematsku kineziologiju, Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1992.
11. Stračar, E.: Sytem i metody riadenia učebneho procesu, SPN, Bratislava, 1999.

***METODE RADA U PODRUČJU EDUKACIJE, SPORTA I SPORTSKE
REKREACIJE***

